

Jens Lüning-Hartwig Zürn: Die Schussenrieder Siedlung im „Schlösslesfeld“, Markung Ludwigsburg. Forschungen und Berichte zur Vor- und Frühgeschichte in Baden-Württemberg, Stuttgart 1977, 136 stran, 54 obrázků v textu a 144 tabulek.

V recenzované monografii se dvojice západoněmeckých archeologů zaměřila na komplexní zpracování archeologického materiálu ze schussenriedského sídliště, ležícího na území města Ludwigsburg. Celkové zpracování doplňují i vědecké příspěvky dalších badatelů, kteří provedli vyhodnocení kostěných a parohových artefaktů (K. Beckhoff), zpracování fauny (G. Nobis), analýzu semen a zbytků dřevin (M. Hopf), chemickou analýzu (R. Rottländer) a petrografické vyhodnocení (J. Frechen). V textu recenzované práce jsou kvalitně provedené obrázky a grafy, vyjadřující zastoupení různých prvků na keramice a plně vyhovují nárokům kladeným na moderní zpracování archeologického materiálu. Rovněž vysokou úroveň mají kreslené a méně početné fotografické tabulky.

V I. části (str. 9–25) blíže seznamuje H. Zürn odborníky s problematikou archeologického výzkumu a se situací na sídlišti. Kvalitně je proveden plánek archeologických objektů v trati „Schlösslesfeld“. Zkoumaná plocha byla rozdělena do sektorů, v nichž jsou půdorysně zachyceny jednotlivé sídlištní jámy (obr. 3). Na dalších obrázcích nalézáme řezy jednotlivých sídlištních objektů, kde pomocí značek můžeme rozlišit barvu kulturního zásypu, popřípadě příměsí v kulturní výplni jednotlivých sídlištních jam.

Těžisko práce spočívá ve II. části (str. 26–62), kde je podán pečlivý a podrobný rozbor památek hmotné kultury. Nejprve se věnuje pozornost keramice. Uvedenou část zpracoval kromě příspěvků o kostěných artefaktech J. Lüning. Vyčerpávajícím způsobem zachycují obrázky 17–31 různé hodnoty na jednotlivých keramických formách a jejich vzájemné závislosti a korelační hodnoty. Výstižně působí například obrázky 17 a 18. Z obrázku 17 vyplývají závislosti průměrů a profilů okrajů s okrajovou lištou a bez ní u základních keramických forem i u neurčitelných nádob. V těchto jednoduchých sloupcových diagramech se skrývá obrovské množství práce. Dosažené výsledky jsou pro ostatní badatele velmi prospěšné a přesně podávají informaci o tvarech okrajů z velkého množství sídlištního materiálu. Náznorné informují o této problematice a jsou daleko výhodnější než běžné slovní popisování. Na obrázku č. 18 zachycují sloupcové diagramy vzájemné poměry rozměrů den u jednotlivých keramických forem. Neméně významnou pasáž představuje oddíl věnovaný výzdobě. Zde J. Lüning operuje s následujícími výzdobnými pojmy: výzdobný element, výzdobný motiv a výzdobný systém. Výzdobný element — pod tímto názvem si autor představuje různé vpichy, linie apod. Výzdobný motiv — sem zahrnuje jednotlivé elementy, které vytvářejí například řady vpichů, větvičkové vzory aj. Výzdobný systém — uspořádání motivů na nádobách. V souvislosti s výzdobou jednotlivých keramických tvarů analyzuje autor výzdobu na příslušných částech keramických forem a získané hodnoty porovnává. Dále věnuje pozornost zdobené a nezdobené keramice. Zde autor využívá přehledných tabulek a zachycuje početnost i procentuální zastoupení zdobených a nezdobených keramických fragmentů u keramických tříd. Podnětné jsou úvahy o dochovaní původních keramických výrobků a jejich uchování v jednotlivých archeologických objektech na lokalitě i problém identifikace nádob na základě stěpového materiálu. Zabývá se též otázkou dochovaní a určení jednotlivých keramických tvarů na základě zlomkovitých nálezů z různých částí nádob. Vedle keramického materiálu je věnována pozornost štípané a hlazené kamenné industrii, jejím tvarům, typům nástrojů a provenienci suroviny. Ze získaných kamenných artefaktů vyplývá, že převážné množství suroviny na zhotovování hlazených kamenných nástrojů je domácí provenience (75 %), ze vzdálenosti 10–20 km bylo přineseno 15 % suroviny a zbytek představuje surovina přinesená na lokalitu z větších vzdáleností. Poněkud odlišnější obraz dostáváme u suroviny na výrobu štípaných kamenných artefaktů. Velkou roli hrála rovněž kostěná a parohová industrie. Podrobnější zhodnocení artefaktů z poslední uvedené suroviny provedl K. Beckhoff. Zajímavé zjištění učinil R. Rottländer, který našel pozůstatky břizové smůly na keramice, kamenných artefaktech a rovněž i na výrobcích z kostí.

Ve třetí části monografie — „Chronologie a srovnání keramiky“ (str. 63–68) se J. Lüning věnuje chronologickým problémům a podrobněji analyzuje keramiku jak michelsberských, tak i schwieberdingenských forem. Zabývá se jejich tvary a výzdobou a při zmíněném rozboru naráží na problematiku schussenriedské skupiny.

IV. část monografie – „Jámy a nálezy“ (str. 69–78) – je zaměřena na podrobný rozbor sídlištních objektů. Na obr. 40 provedl autor pomocí diagramu statistické vyhodnocení keramického materiálu v jednotlivých sídlištních objektech; sleduje specifické znaky na keramice. Rovněž hodnotí tvary a profílance jednotlivých sídlištních jam. O podrobné analýze archeologických předmětů v kulturních objektech svědčí námorná vyobrazení, která zachycují uložení pramenů památek hmotné kultury, jejich vyskyt, koncentraci a zastoupení. Pomocí zmíněných vyobrazení dostáváme náležitý přehled o bohatství, náplni a kumulaci archeologického materiálu na určité ploše zkoumaného sídliště, které bychom si těžko představili bez těchto jednoduchých vyobrazení. Podrobný rozbor archeologického materiálu umožňuje řešit problematiku stáří jednotlivých sídlištních objektů a autorovi se do jisté míry podařilo oddělit starší část sídliště od mladší.

V. část (str. 79–81) je věnována absolutnímu datování metodou C 14, pomocí níž sestavil J. Lüning názornou tabulku (obr. 49). Získaná data dávají představu o vzájemném postavení bischheimské skupiny a michelsberské kultury a potvrzují jejich vzájemné překrývání. Přesvědčivě dokazují vystoupení dvou odlišných kulturních slozek přibližně ve stejném časovém období, i když jedna z nich přežívá déle.

VI. část – „Přírodovědné příspěvky“ (str. 82–98) – shrnuje výsledky několika autorů z různých vědeckých disciplín (viz výše). Přesvědčuje nás o nutnosti spolupráce s odborníky různých profesí při analýze pravěkých sídlišť na základě rozboru nejrozmanitějších pozůstatků po lidské činnosti. Komplexním hodnocením získáváme ucelenější představu o společensko-ekonomické základně tamního obyvatelstva a o dalších jevech, které bychom jinak nezískali. Poznatky různých expertíz jsou shrnuty v různých přehledných tabulkách, což umožňuje rychlou orientaci při vyhledávání rozmanitých faktů.

V závěrečné části (str. 99–101) J. Lüning stručně shrnuje výsledky podrobného vyhodnocení archeologického materiálu ze sídliště v Ludwigsburgu a připojuje krátké anglické a francouzské resumé.

Recenzovaná práce patří ke kvalitně provedeným monografiím, které se zabývají podrobným zpracováním archeologického materiálu ze sídlišť. Přínos možno spatřovat v metodice vedení archeologického výzkumu, v podrobných analýzách archeologických nálezů, v různých provedených korelačních tabulkách a grafech i v komplexním zpracování archeologického materiálu v celé jeho rozmanitosti.

Pavel Košťálek

Jozef Vladár – Antonín Bartoněk: Zu den Beziehungen des ägäischen, balkanischen und karpatischen Raumes in der mittleren Bronzezeit und die kulturelle Austrahlung der ägäischen Schriften in die Nachbarländer. Slovenská archeológia XXV-2, 1977, str. 371–432, 74 obr. (Ruské resumé.)

Obsáhlá společná studie fundovaného archeologa a erudovaného lingvisty je podnětným příspěvkem ke stále živému problému vzájemných vztahů egejských, balkánských a karpatských kultur. Předložená práce je složena ze dvou vzájemně těsně souvisejících částí.

V první části (str. 371–390) předkládá J. Vladár na základě archeologického zhodnocení starších i novějších nálezů z území Slovenska a Balkánu hypotézu, objasňující v širším souvislostech problematiku vzájemných kontaktů výše jmenovaných oblastí ve střední době bronzové. Svůj příspěvek rozdělil do tří kapitol. V první kapitole podává obsírný a vyčerpávající přehled významných nálezů i příslušné literatury, zabývající se touto tematikou. Jedno z klíčových postavení v řešení problematiky vzájemných egejsko-balkánských vztahů zaujímají nálezy z Vatinu. Proto se v druhé kapitole J. Vladár zabývá podrobněji otázkou synchronizace nálezů z balkánského prostoru (horizontu Vatin-Vršac) s vývojem v Rumunsku (horizont Gîrla Mare-Cîrma) a na Slovensku (kultura maďarovská a otomanská). Cizí kulturní vlivy z východního Středomoří zřejmě zasahují až do severních oblastí Karpatské kotliny a projevují se výrazně v inventáři četných opevněných sídlišť z počátku střední doby bronzové (Barca, Spišský Štvrtok, Nitrianský Hrádok, Veselá aj.). V nálezech velmi často převládají nad importy domácí imitace cizích předloh.

Ve třetí kapitole se autor zabývá chronologií jednotlivých časových horizontů a vyvozuje závěry. Koncem starší doby bronzové (Reinecke BA₃) dochází v opevněných sídlišťích otomanské a maďarovské kultury na Slovensku k prudkému rozvoji meta-